

2-Мавзу. Талаб ва таклиф таҳлили асослари

- 1. Талаб, талаб чизиғи ва унга таъсир қилувчи омиллар.**
- 2. Талаб функцияси ва талаб қонуни.**
- 3. Таклиф, таклиф чизиғи ва унга таъсир қилувчи омиллар.**
- 4. Таклиф функцияси ва таклиф қонуни.**

* Иқтисодий тизимлар

1. Маъмурий буйруқбозлик тизими.
2. Бозор муносабатлари тизими.
3. Аралаш тизим

Маъмурий буйруқбозлик характеристикаси:

- Социализм ёки коммунизм
- Марказлашган
- Давлат мулкига асосланган
- Режалаштириш органи
- Буйруқбозлик

Бозор муносабатлари характеристикаси:

- Хусусий мулк
- Тадбиркорлик ва танлов эркинлиги
- Шахсий манфаатнинг ўрни
- Рақобат
- Бозор ва нархлар

Талаб ва таклиф орқали бозор механизмини ўрганиш, уларнинг графикларини таҳлил қилишдан бошланди.

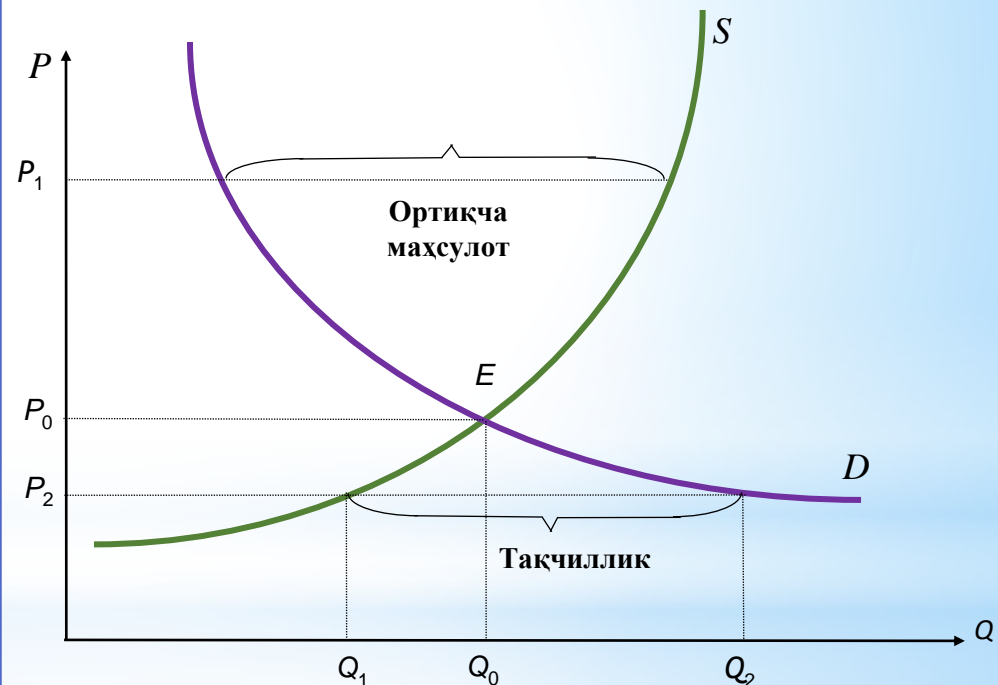
Маълумки, давлатнинг аралашувисиз, талаб ва таклиф мувозанат ҳолатга келади ва унга асосан товарнинг бозор нархи ҳамда мувозанатни таъминлайдиган маҳсулотнинг умумий ҳажми ўрнатилади.

Қандай қилиб, нарх ва маҳсулот ҳажми талаб ва таклифнинг баъзи бир характеристикалари билан боғланган?

Қандай қилиб улар вақт бўйича ўзгаради ва қандай қилиб уларга умумий иқтисодий фаоллик, иш ҳақи харажатлари таъсир қилади?

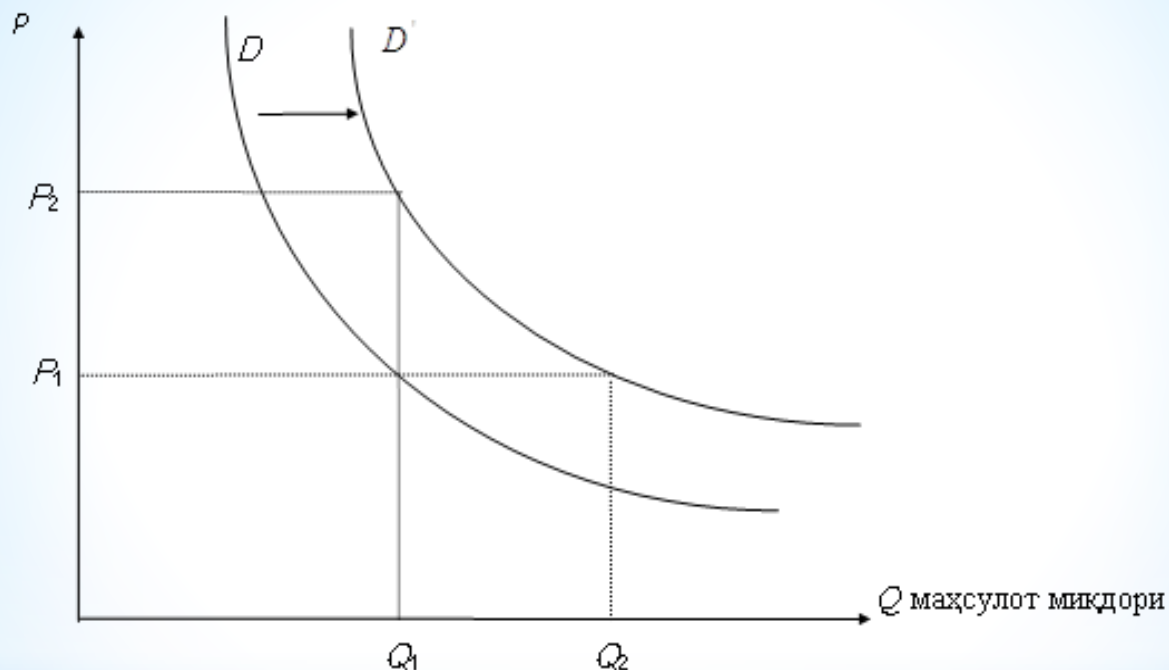
Нима учун талаб ва таклиф бозорлар (рақобатлашган, монопол, олигопол ва бошқа) бўйича фарқ қилади?

Нима учун баъзи бир бозорларда товарлар танқис ва ҳоказо саволларга жавоб бериш учун талаб ва таклифнинг диаграммасини қарашдан бошлаймиз.

Касбингизнинг бир ўмрлик ўқувчисига айланинг. Мактаб ҳеч қачон профессионаллари етиштирмайди. Брайан Трейси

Талаб чизиғи (*Demand*) истеъмолчиларнинг берилган нархларда қанча миқдорда маҳсулот сотиб олиш мумкинлигини билдиради.

Талаб ва таклиф чизиқлари, рақобатлашган ишлаб чиқарувчиларга берилган нархларда қанча миқдорда маҳсулот сотиш мумкинлигини, истеъмолчиларга эса, берилган нархларда қанча миқдорда маҳсулот сотиб олиш мумкинлигини кўрсатиб беради.

Талабга нархдан бошқа таъсир қилувчи омилларни ҳисобга оладиган бўлсак, кўп омилли талаб функцияси қуйидагича ёзилади:

$$Q^D = f(P, R, Z, W, P_y, P_{\text{КОМ}}, N, B)$$

бу ерда Q^D - талаб; R - даромад; Z - истеъмолчи диди; W - кутиш; P_y - ўрнини босувчи товарлар нархи; $P_{\text{КОМ}}$ - комплектга кирувчи товарлар нархи; N - харидорлар сони; B - бошқа омиллар.

Бир ўзгарувчили таклиф функцияси қуйидаги кўринишда ёзилади:

$$Q^d = \varphi(P)$$

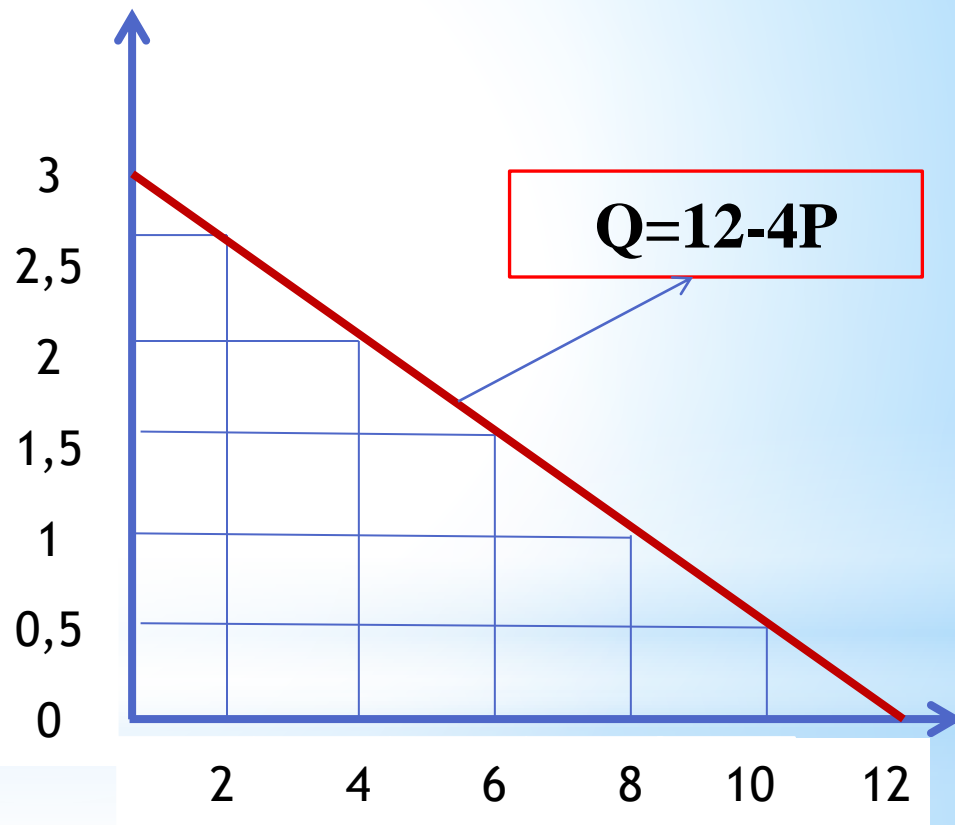
Талаб қонуни бўйича нархдан бошқа омиллар таъсири ўзгармаганда (*Ceteris paribus*), нархнинг ўсиши билан талаб миқдори камайиб боради (яъни, ўсмайди).

Нархга боғлиқ талаб функцияси

→ $Q^D = a - b \cdot P$

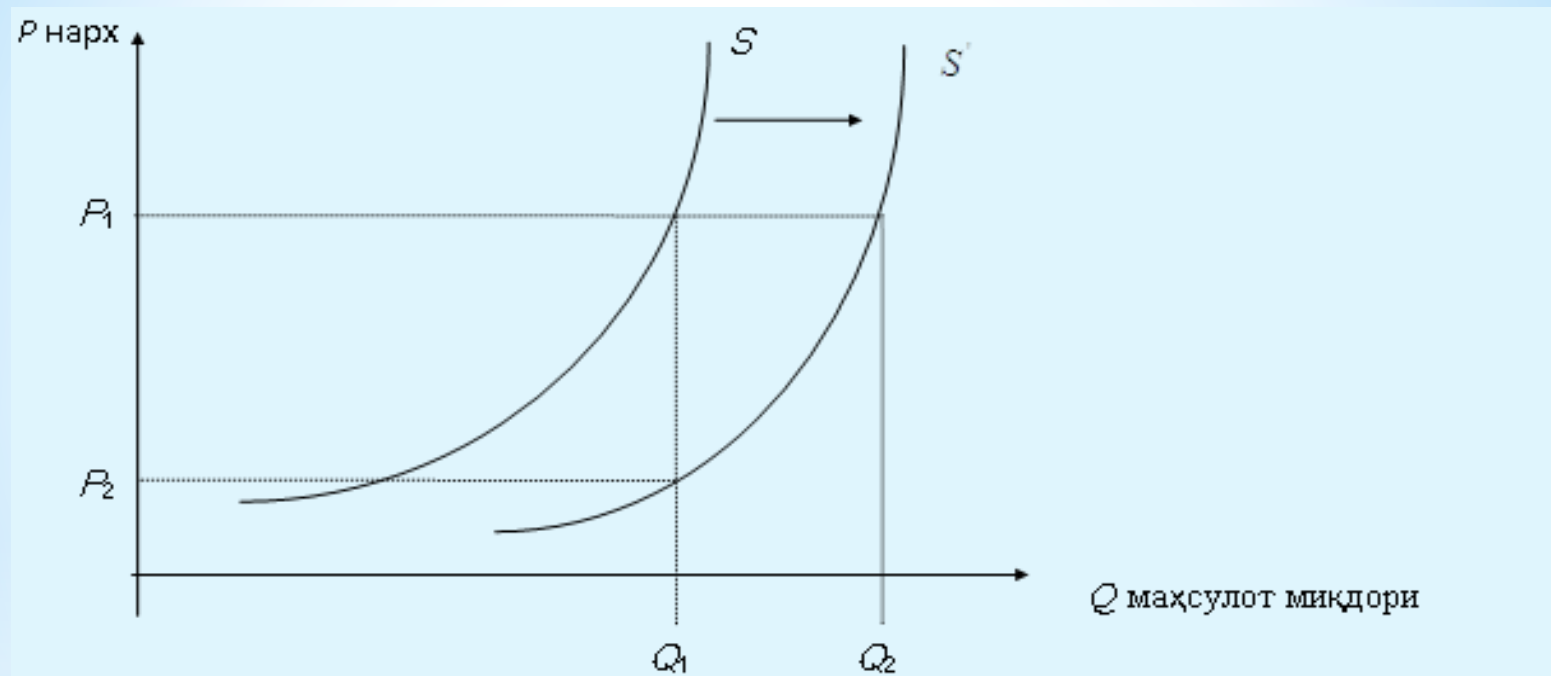
Нарх ва талаб ўртасидаги боғлиқлик

Бир стакан музқаймоқнинг нархи	Музқаймоққа бўлга талаб ҳажми
0	12
0,5	10
1,00	8
1,5	6
2,00	4
2,50	2
3,00	0

Қобилиятингиз қай даражада эканлигидан қатъи назар, сиз охириги ҳолатингиздан кўра кўпроғига эриша olasиз. Жеймс Т.Маккей

Таклиф чизиғи S (supply) – қанча миқдорда ва қанақанги ишлаб чиқариш нархида товарнинг бозорда сотилиши мумкинлигини кўрсатади.

Таклиф эгри чизиғининг бундай ўзгаришига, яъни нархга боғлиқ бўлмаган ҳолдаги ўзгаришига **таклиф ўзгариши** дейилади.

Таклиф эгри чизиғидаги бирор нуқтадан пастга ёки юқорига қараб ҳаракат қилишга **таклиф миқдорининг ўзгариши** дейилади.

Кўп омилли таклиф функцияси қуйидаги кўринишда бўлади:

$$Q^S = \varphi(P, T, P_p, C, D, N, B)$$

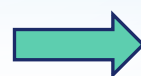
бу ерда Q^S - таклиф миқдори; P - товар нархи; T - технология даражаси; P_p - ресурслар нархи; C - солиқ ставкаси; D - дотация миқдори; N - ишлаб чиқарувчилар сони; B - бошқа омиллар.

Бир ўзгарувчили таклиф функцияси қуйидаги кўринишда ёзилади:

$$Q^S = \varphi(P)$$

Таклиф қонунига кўра, (нархдан бошқа омилларнинг таъсири ўзгармаса нархнинг (P) ўсиши билан, таклифнинг (Q^S) миқдори ўсади, таклиф функцияси ўсувчидир.

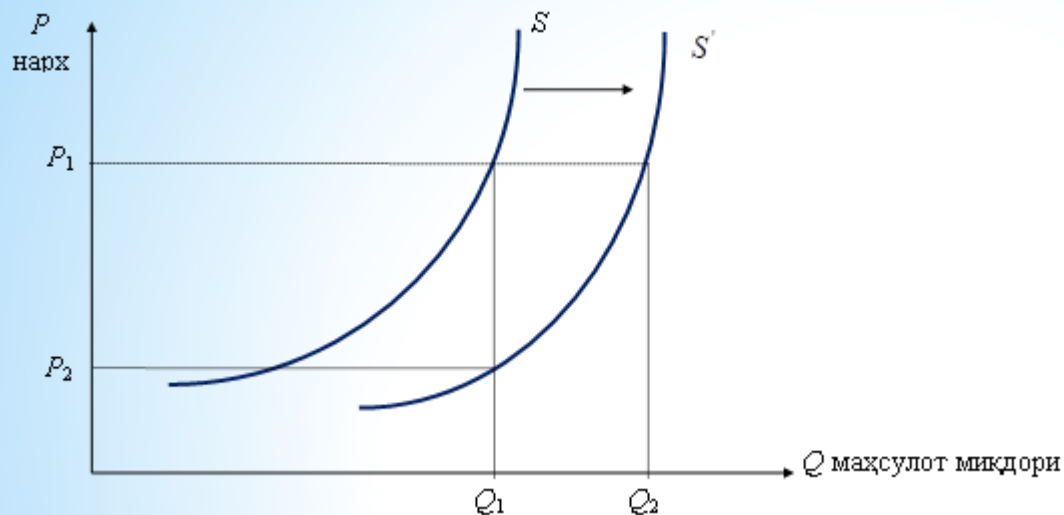
**Нархга боғлиқ таклиф
функцияси**

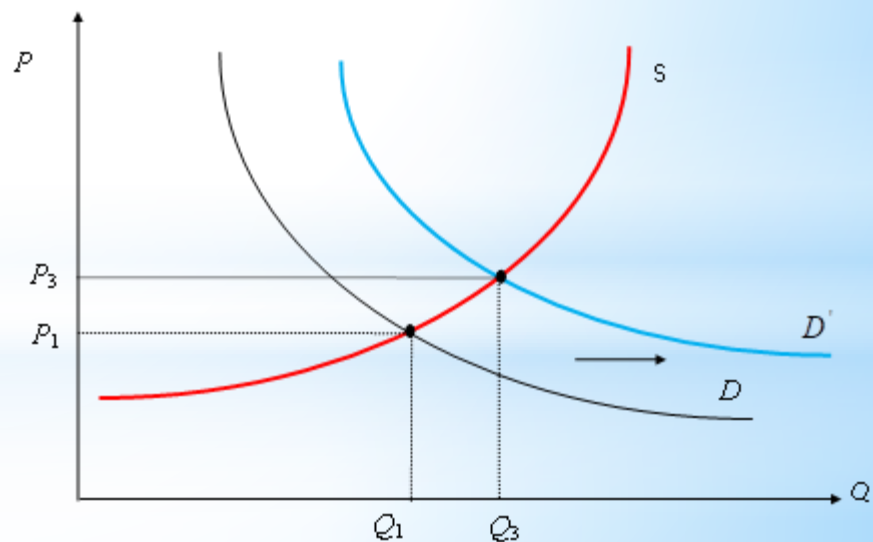
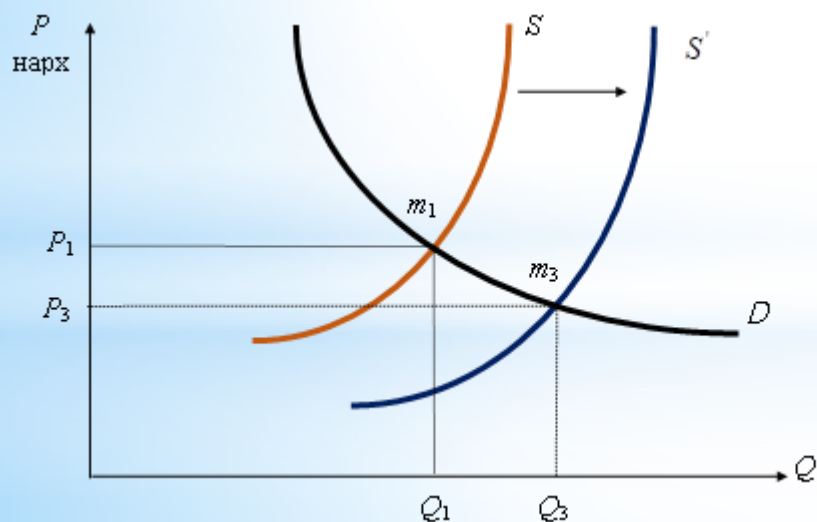
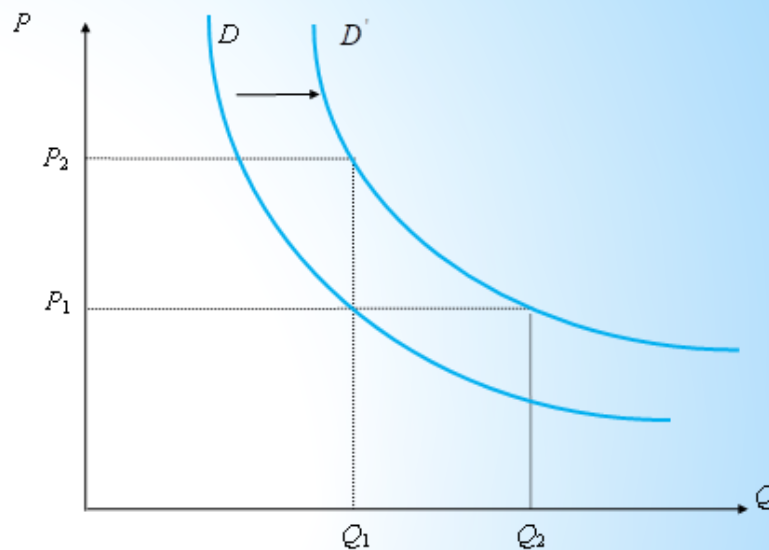
$$Q^S = a + b \cdot P$$

Таклиф ўзгаргандаги ҳолат

Талаб ўзгаргандаги ҳолат

Уйга вазифа

1. Бирор бир А товарга бўлган максимал талаб 500 га тенг. Товар нархи 100 ш.п.б. тенг бўлганда, талаб ҳажми нолга тенг. Чизикли талаб функцияси аниқлансин.

2. В товарнинг таклиф функцияси қуйидагича берилган:

$$Q_s = 100 + 2P$$

Давлат ҳар бир сотиладиган товарга 5 сўм солиқ белгилади. Таклиф чизиғи қандай ўзгаради?

**ЭЪТИБОРЛАРИНГИЗ УЧУН
РАХМАТ!**